

DEĞERLERİ VE AKTÖRLERİYLE TÜRKİYE’NİN İNSANİ YARDIM POLİTİKASI

Şeyma KIZILAY¹

Öz: Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşan ve yeni bir etki aracı olarak kullanılan yumuşak güç kapsamında gerçekleştirilen insani yardımlar, ülkelerin uluslararası arenadaki etkinliklerinin bir göstergesi olması bakımından gittikçe önemli hale gelen bir olgu olmuştur. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kapsamında ele alınan insani yardım kavramı, Uluslararası İlişkiler disiplininde artan bir öneme sahip olmakla birlikte, birçok akademik çalışmanın da konusu haline gelmiştir. Bu bağlamda, çalışma, Türkiye’nin yıllar içerisinde yaptığı insani ve dış yardımları kamu diplomasisi ve yumuşak güç unsuru altında değerlendirmekte, ayrıca söz konusu yardımların Türk dış politikasındaki yerini analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İnsani Yardım, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, Türk Dış Politikası, Sivil Toplum Kuruluşları.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 15.08.2021

Date of Acceptance: 21.08.2021

---

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Ortadoğu Çalışmaları, Doktora Öğrencisi.
Email: kizilay.eylul@gmail.com
ORCID:0000-0001-8424-8633

HUMANITARIAN AID POLICY OF TURKEY WITH ITS VALUES AND ACTORS

Abstract: Humanitarian aid within the scope of soft power, which was intensified in the post-Cold War period and used as a new means of influence, has become an increasingly serious phenomenon in terms of being an indicator of the activities of countries in the international arena. The concept of humanitarian aid, which is considered within the scope of soft power and public diplomacy, has become the subject of many academic studies as well as it has an increasing importance in the International Relations discipline. In this context, this study evaluates the humanitarian and foreign aid that Turkey has made over the years within the framework of the elements of public diplomacy and soft power and also analyzes the role of these aids in Turkish foreign policy.

Keywords: *Humanitarian Aid, Soft Power, Public Diplomacy, Turkish Foreign Policy, Non-Governmental Organizations.*

Giriş

Diplomasi, devletler arasındaki ilişkilerde önemli bir unsur haline gelmiş ve savaş kavramının ve algısının değişmesiyle birlikte daha çok kullanılan bir araç haline almıştır. Teknolojik gelişmeler, aktör, yer ve araç düzeyinde savaş algısının değişmesi, diplomasi kanalının önünü daha çok açmış ve ülkeler arasındaki ilişkiler farklı biçimde tezahür etmiştir.

İnsani diplomasi ve kamu diplomasisi, diplomasi faaliyetlerinin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucunda ortaya çıkan kavramlar arasında yer almaktadır. Diğer ülkelerdeki olaylar ve afetler karşısında zarar gören kişilere yardım etmeyi amaçlayan insani diplomasi ile devletler ve devlet dışı kuruluşlarla iletişim anlamına gelen kamu diplomasisi, günümüzde ülkelerin dış politikalarına yön vermektedir. Bu diplomasi alanları kapsamında, devletler, insani yardım yaparak dış yardımları etki aracı olarak kullanmaktadırlar. Küresel düzeyde gelişen ve dönüşen ülkelere birisi olan Türkiye de, son yıllarda bu alandaki faaliyetlerini ve dış yardımlarını artırmasıyla adından sıkça söz ettirmiş ve kamu diplomasisi alanında öncü bir ülke konumuna gelmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle insani diplomasi olarak; kamu diplomasisi, insani yardım ve dış yardım kavramları kavramsal zemini oluşturularak açıklanacak, ardından ise Türkiye'nin farklı coğrafyalarda gerçekleştirilen faaliyetleriyle bu durumlar incelenecektir. Çalışmada, Türkiye'nin dış politikada yürüttüğü faaliyetlerin uluslararası arenadaki imajına ve yumuşak gücüne sağladığı katkıların analiz edilmesi de amaçlanmaktadır .

1. Kamu Diplomasisi ve İnsani Diplomasi

Diplomasi kavramı; siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal ve askeri tüm ilişkileri içeren bir alan olarak modern uluslararası sistemde devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini şekillendirmektedir. Krallar ve Padişahlar arasında elçiler ve karşılıklı olarak gönderilen mektuplar gibi diplomasi araçları etkili olmuştur. Fakat zaman geçtikçe bu araçlar ülkelerin diğer ülkelerdeki faaliyetlerini çeşitlendirmiş ve devletlerin birbirleriyle olan ilişkileri daha farklı ve çok çeşitli diplomatik kanallardan gelişmeye başlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte diplomasi kavramı da dönüşüme uğramış; böylelikle diplomasi başlığı altında yeni alanlar ortaya çıkmıştır. Devlet Başkanları ve Bakanlar düzeyindeki zirve diplomasisi, farklı taraflar arasında arabuluculuk yoluyla yürütülen mekik diplomasisi, dijital platformların yükselişiyle ortaya çıkan dijital diplomasi ve son zamanlarda adından sıkça söz ettiren sağlık diplomasisi bunlardan bazılarıdır.

Kamu diplomasisi; bir devletin başka ülkelerin halklarıyla kurduğu ilişki olarak tanımlanmaktadır. Kamu diplomasisinin tanımları arasında; devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmak için diğer devletlerdeki devlet dışı gruplarla kurdukları iletişim faaliyetleri² ve devletlerin dış politika amaçlarına ulaşmak için diğer devletlerdeki devlet dışı gruplarla kurdukları iletişim faaliyetleri³ gibi nitelendirmeler bulunmaktadır.

Söz konusu tanımlarda devlet dışı grupların aktör olarak belirtilmesi, yeni kamu diplomasisi anlayışının bir tezahürüdür. Geleneksel kamu diplomasisi; temel amacı destek oluşturmak ve devletin yurtdışındaki politikalarına uygun bir anlayış oluşturmak olan tek yönlü iletişim araçlarına dayalı faaliyetleri kapsamaktadır. Birçok alanda olduğu gibi, kamu diplomasisi de, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) yapılan terör saldırısından etkilenmiş ve yeni bir kamu diplomasisi anlayışı ortaya çıkmıştır. Yeni kamu diplomasisi; diyalog, ilişki kurma ve karşılıklı anlayış ilkelerine dayanmakta ve kuruluşların vatandaşları bilgilendirmesi ve toplumu güçlendirmesi için halkla ilişkiler kurmanın gerekli olduğunu savunmaktadır.⁴ Eytan Gilboa, geleneksel kamu diplomasisi kullanımları ile yeni kamu diplomasisi arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Buna göre; klasik kamu diplomasisi ticaret birliklerinin kurulması, kültürel ve bilimsel değişim programları, kültür merkezleri inşası gibi birçok farklı teknik kullanır. Yumuşak güce dayalı yeni kamu diplomasisi ise, devlet ve devlet dışı aktörleri, ulus markalaşmasını ve stratejik kamu diplomasisini içermektedir.⁵

Yumuşak gücün bir unsuru olarak, kamu diplomasisi, devletlerin uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile bir etki aracı olarak iletişim kurmaları ve kendi ülkeleri dışındaki haklara erişmeleri için gereklidir. Uluslararası çevre, diğer ülkelerin halkları aracılığıyla yönetilmekte ve devletler kendi ülkeleri dışında yarattıkları imaj ve kurdukları bağlarla yumuşak güç oluşturmaktadır.⁶ Bu noktadan hareketle, Nicholas Cull, kamu diplomasisini yumuşak gücün uygulandığı bir mekanizma olarak tanımlar. Cull, ayrıca, geleneksel ve yeni kamu diplomasisi arasındaki ayrımı netleştirerek, iki kavram arasındaki farkı da ortaya koymuştur. Buna göre; yeni kamu diplomasisinde -gelenekselden farklı olarak- devlet dışında devlet dışı unsurların kullanılması, iletişim yöntemi olarak internet ve sosyal medyanın da

² Nicholas Cull (2009), *Public Diplomacy: Lessons From The Past*, Los Angeles: Figuerona Press, s. 12.

³ Nur Uysal & Jared Schroeder (2019), "Turkey's Twitter Public Diplomacy: Towards a "New" Cult of Personality", *Public Relations Review*, 45, s. 2.

⁴ Maureen Taylor & Michael Kent (2014), "Dialogic Engagement: Clarifying Foundational Concepts", *Journal of Public Relations Research*, 26, s. 388.

⁵ Eytan Gilboa (2006), "Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy", *Israel Affairs*, Cilt 12, Sayı: 4, s. 718.

⁶ Efe Sevin (2015), "Review Pathways of connection: An analytical approach to the impacts of public diplomacy", *Public Relations Review*, 41, s. 563.

aktif hale getirilmesi, uluslararası bir imaj dili olarak yumuşak güç ve markalaşmanın öne çıkarılması ve etkileşimli bir yapı içermesi gibi özellikler ön plana çıkmaktadır.⁷ Cull, kamu diplomasisinin işlevlerine atıfta bulunarak, ana işlevler arasında hedef kitlenin tanınması, aktörün politikasının, çıkarlarının ve faaliyetlerinin etkin bir şekilde tanıtılması, kültürel diplomasi ve halkalar arasında değişim diplomasisi, kültürel ve eğitim temelli alışverişler ve uluslararası haber yayıncılığı yoluyla dış kamuoyu ile etkileşim unsurlarını saymıştır.⁸

Kamu diplomasisinin yürütülmesinde temel araçlar ise, sivil toplum kuruluşları ve devlet dışı kuruluşlardır. Bu örgütlerin farklı ülkelerdeki faaliyetleri ve faaliyet gösteren devletin hedef kitle üzerindeki etkisi ve yönü ile yumuşak güç unsuru oluşturulmaktadır. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler arasında öğrenci değişimi, insani yardım ve arabuluculuk rolü üstlenme gibi unsurlar kullanılmaktadır. Bu bağlamda, kamu diplomasisi; yumuşak güç, gündem belirleme, kültürel diplomasi, hedef kitle ve insani diplomasi kavramlarının yoğun olarak kullanıldığı bir strateji olarak tanımlanmaktadır.

İnsani diplomasi kavramı; kamu diplomasisi aracı ve yumuşak güç unsurları olarak etki yaratma stratejisinin bir parçası olarak görülse de, çoğunlukla vicdan, duyarlılık ve insanlığa dayanmaktadır. İnsani diplomasinin insani boyutuyla birlikte bir dış politika hedefi de bulunmaktadır. Bazı farklı tanımları olsa da, genel olarak insani diplomasi, kriz ve afet zamanlarında yürütülen faaliyetler anlamına gelmektedir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin (ICRC) tanımına göre, insani diplomasi; "*karar vericileri ve liderleri her zaman ve her koşulda ve temel insani ilkelere tam saygı göstererek savunmasız kişilerin çıkarları doğrultusunda hareket etmeye ikna etmek*"tir. ICRC, ayrıca insani diplomasi için bazı özel özellikler de belirler. Buna göre, insani diplomasinin dört özelliği vardır; (1) devlet dışı aktörler de dahil olmak üzere çeşitli ilişkilerden oluşur, (2) insani alanla sınırlıdır, (3) devlet insani diplomasiye bağımlı değildir ve (4) müdahale gerektiren bazı olaylarla ortaya çıkar.⁹ İnsani diplomasinin temel amacı, hayat kurtarmak ve insani faaliyetlerin devamını sağlamaktır. Bu nedenle, aktörler, diplomasi için devlet dışı güçlü gruplarla hareket etmek zorundadır.

İnsani diplomasi faaliyetleri, insani yardım programlarından oluşmaktadır. Bu programlar; hayati tehlikeleri ortadan kaldırmak, destek ve iyileştirme faaliyetleri ve iş birliğini geliştirme

⁷ Nicholas Cull (2009), *Public Diplomacy: Lessons From The Past*, s. 14.

⁸ A. g. e., ss. 18-22.

⁹ Marrian Harroff Tavel (2006), "The Humanitarian diplomacy of the international committee of The Red Cross", ICRC, Erişim Tarihi: 05.11.2020, Erişim Adresi:

<https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/humanitarian-diplomacy-articles-040310.htm>.

olarak üç seviyeden meydana gelmektedir. Kurtarma ve destek faaliyetleri sonrasında uluslararası farkındalık yaratılarak uluslararası kaynaklar seferber edilir.¹⁰ Bu nedenle, barış inşasının yanı sıra, insani yardım ve kalkınma yardımı da en çok kullanılan insani diplomasi araçları arasında yer almaktadır.

2. İnsani Yardım

İnsani yardım; çeşitli afetler sonucu yardıma muhtaç konuma gelmiş kişilere vicdani sorumluluk gereği yapılan yardımları içermektedir. İnsanlar, farklı dönemlerde birtakım afetler veya krizler nedeniyle zorluklar yaşayabilmekte ve hayatta kalabilmek için insani yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Ülke yönetimlerinin böylesi durumlarda herhangi bir sorunun üstesinden gelememesi sonucu zor durumdaki vatandaşlara dış yardım sağlanabilmektedir. İnsani yardım kavramı, din, dil ve ırk gözetmeksizin gerçekleştirilmesinden dolayı, herhangi bir ayırım gözetilmediğini vurgulayan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Durumun insani boyutu, dünyanın herhangi bir yerinde yardıma muhtaç insanlara nereden olduğu fark etmeksizin herhangi bir yerden yardım gelmesini ifade etmektedir.¹¹ Türkiye İnsani Gelişme Yardımı Raporu'nda yer alan tanıma göre; insani yardım, “doğal afetler, çatışmalar, savaşlar, siyasi ve ekonomik krizlerin yaşandığı ve yaşanmaya devam ettiği ülkelerde insan güvenliğini tehdit eden unsurları ortadan kaldırmak amacıyla; açlık, kuraklık gibi sorunların olduğu yerlerde iyileştirme ve acil müdahale amacıyla yapılan faaliyetlerdir”.¹² Bir başka tanıma göre ise, insani yardım; insanların doğal afetler ve savaş gibi krizlerin ardından içinde buldukları zor durumdan kurtulmalarını sağlamak, düzen oluşturmak ve yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlayan gıda, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik destek faaliyetleridir. Söz konusu faaliyetler ile insanları içinde buldukları zorlu koşullardan kurtarmak ve acılarını dindirmek hedeflenmekte ve bunlar yapılırken insani ilke kapsamında hareket edilmektedir.¹³

İnsani yardım konusunda ilk olarak kavram içerisinde yer alan “insani” unsuruna dikkat çekilmektedir. İkinci olarak da, insani diplomasının gelişimi önem içermektedir. Erdem Özlük, uluslararası siyasetteki devletçi yapının “İnsani Rönesans” ile farklı bir boyuta evrildiğini ve insani yardım, insani diplomasi, insani müdahale, insani kalkınma

¹⁰ Elif Yıldırım (2019), “İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Türkiye’nin Yumuşak Gücüne Etkisi”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 19, s. 2567.

¹¹ Şeyma Kızılay (2020), “İnsani Yardım Konusunda Öncü Ülkeler”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 16.07.2021, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2020/04/03/insani-yardim-konusunda-öncü-ülkeler/>.

¹² Ersin Çopur vd. (2020), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA.

¹³ Rhoda Margesson (2015), “International Crises and Disasters: U.S. Humanitarian Assistance Response Mechanisms”, Congressional Research Service Report, s. 3.

kavramlarında olduğu gibi, devlet merkezli tanımlamaların insani boyutunun ortaya çıktığından bahsetmiştir.¹⁴ Devletin meşruiyetinin sorgulandığı, devletin insanların refahını muhafaza eden tek yapı olduğu inancının zayıflaması ve insanın yeniden keşfedilmesi anlamına gelen İnsani Rönesans ile ortaya çıkan ve kullanımı artan bu kavramların tam olarak neye karşılık geldiği konusunda ise halen bir netlik bulunmamaktadır. Soğuk Savaş sonrası süreçte yaygın biçimde görüldüğü üzere, uluslararası sistemde yalnızca devletlerin aktör olarak kabul edilmediği, devlet dışı yapıların da öne çıktığı yeni bir düzen oluşmuştur. Devletlerin tek başlarına üstesinden gelemediği mülteci krizleri ve insani felaketler gibi sorunlarda, söz konusu devlet dışı aktörlerin önemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca insanlık kavramı da farklı durumlarda çeşitli amaçlar için kullanılmasıyla dikkat çekmiştir. Askeri müdahalelerin meşrulaştırılması, ülkeye demokrasi getirilmesi gibi amaçları nitelemek için kullanılan kavram, artık daha çok insanlara gıda, barınak, güvenlik sağlamak adına kullanılmaktadır.¹⁵

İnsani yardım, farklı öngörülerde bulunan, fakat ortak bir amaca hizmet eden bir takım temel ilkeler içermektedir. Bunlar arasında; tarafsızlık, bağımsızlık ve güçlendirme en önemli olanlardır. Tarafsızlık, insani yardım prensiplerine göre davranılırken tarafsız olmayı gözetmektedir. Bununla birlikte, söz konusu ilkenin tam olarak uygulanmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Çünkü devletler, insani yardım faaliyetlerinde bulunurken, siyasi kaygılar ve amaçlarla hareket edebilmekte; dolayısıyla tam olarak bir tarafsızlık sağlanamamaktadır.¹⁶ Ek olarak, bu kapsamda 5 önemli ilke üzerinde durulduğu görülmektedir: (1) insanlık, (2) taraf tutmama, (3) tarafsızlık, (4) bağımsızlık ve (5) güçlendirme. Bu ilkeler kapsamında; insan haklarına saygı gösterilmesi anlamına gelen insanlık ilkesi ile insani sorunlarına nerede olduğuna bakılmaksızın çözüm bulunması ifade edilirken, yardımlarda din, ırk gibi ayrımların yapılmamasıyla taraf tutmama (*impartiality*), insanları mağdur ve yardıma muhtaç hale getirecek çatışmalarda bir tarafa dahil olmamak anlamında tarafsızlık (*neutrality*) ilkesi gözetilmektedir. Yani birinde yardım edilen kitlenin mensup olduğu ırk, din kullandığı dil unsurları nedeniyle bir ayrımcılık yapılmamasının gereği üzerinde durulurken, ikincisinde onları yardıma muhtaç duruma sokacak

---

¹⁴ Erdem Özlük (2016), “İnsani Diplomasiğin İnsan(i) Boyutu”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 9-11.

¹⁵ A.g.e.

¹⁶ Fatma Örgel (2018), “İnsani Yardım Çalışmaları ve Uluslararası Politikalar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3.

çatışmalardaki taraflardan biri olmamaya ya da taraf tutmamaya işaret etmektedir. Beşinci ilke ise, yerel kurumların iyileştirilmesi anlamındaki güçlendirmedir.¹⁷

İnsani yardım yapılan insanların ve mağduriyetlerinin ölçüsü bağlamında, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 2014 tarihli İnsani Kalkınma Raporu'nda yer verdiği tablo ile kimlerin neden mağdur olduğu konusunu ele almıştır. Toplumun hangi kesiminde, neden ve nasıl mağduriyet yaşandığını ortaya koyan tabloda 3 temel konu ele alınmıştır. Buna göre; ekonomik krizler, sınırlı kapasite nedeniyle yoksulları ve kayıt dışı çalışanları mağdur etmektedir. Doğal afetler gibi yaşam döngüsünde meydana gelen sorunlar ise azınlıkları, yaşlıları, kadınları ve göçmenleri zor durumda bırakmaktadır. Toplular ve bölgeler ise, çatışmalar nedeniyle ortaya çıkan düşük sosyal uyum, kurumların yetersizleşmesi ve yönetimlerin zayıflaması nedeniyle mağdur olmaktadır.¹⁸

Tablo I: Mağduriyet Yaşayan Kesim, Etki ve Nedenler¹⁹

Mağduriyet Yaşayan Kesim	Etki	Neden
Yoksullar, kayıt dışı çalışanlar ve sosyal olarak dışlanmışlar	Sınırlı kapasite	Ekonomik krizler, sağlık krizleri
Kadınlar, engelliler, göçmenler, azınlıklar, çocuklar, yaşlılar, gençler	Doğal afetler, iklim değişimi, endüstriyel tehlikeler	Toplumdaki konum, yaşam döngüsündeki hassas dönemler
Bütün toplular ve bölgeler	Çatışma ve sivil huzursuzluk	Düşük sosyal uyum, yanıt ihtiyaçları karşılayamayan kurumlar, zayıf yönetim

Söz konusu mağduriyetlerin ortadan kaldırılmasında bir takım kurumlar etkili olmuş; bu da, uluslararası alanda devlet dışı aktörlerin etkisinin artmasına yol açmış ve yardım faaliyetleri yürüten kurum ve kuruluşlar bu süreçte önemli birer aktör konumuna gelmişlerdir.

¹⁷ Erdem Özlük (2016), “İnsani Diplomasinin İnsan(i) Boyutu”, s. 13.

¹⁸ United Nations Development Programme (2014), *Humanitarian Development Report*, New York, s. 19.

¹⁹ A.g.e.

Kuruluşların aktör konumuna gelmesi, yürüttükleri faaliyetlerle birlikte insani diplomasi kavramının içini doldurmuş ve insani faaliyetlerin önünü açmıştır. Devletlerin insani felaketlere insani bir çözüm bulması için ikna edilmesi amacını taşıyan insani diplomasi kavramı, insani amaçlara yönelik olarak gerçekleştirilen yardım ve faaliyetleri kapsamakta ve uluslararası ilişkilerin barışçıl şekilde sürdürülmesine hizmet etmeyi hedeflemektedir.²⁰

Yıllar içerisinde insani yardım çalışmaları gittikçe artmış; bu artışla beraber zorlukların da artmaya başlaması ise, yardım miktarlarının fazlalığından ziyade etkinliğinin önemli hale gelmesine etki etmiştir. İnsani yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşip ulaşmadığı, onların sorunlarının yeterince ortadan kaldırılıp kaldırılmadığı ve amaçlanan sonuca ne derece ulaşıldığı konuları kapsamında yapılan yardımların etkinliği üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yardımın etkin(siz)liği konusunda yardımı alan, yardımı yapan ülkeler ve arada bağlantıyı sağlayan araçlar bu süreçteki 3 önemli aktör olarak öne çıkmaktadır. Donör ülke ile yardım alan ülkenin arasındaki ilişkiler, en belirleyici faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Yardımların hedeflenen ülkeye ulaşmasında ya da etkili olmasında olumsuz etki eden unsurlar arasında ise şu unsurlar bulunmaktadır:

- İnsani yardım kuruluşlarının söz konusu bölgeye ulaşmalarının merkezi hükümet tarafından engellenmesi,
- Devletlerin yardımda bulunurken ulusal çıkarlara göre hareket etmesi,
- Yardım yapan ve alan ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin seyri,
- Alınan yardımların mağdurlar arasında farklılaştırılarak eşitsiz dağıtılması.²¹

Suriye iç savaşında, Irak ve Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) kontrol ettiği bölgelerde yapılan yardımlara İŞİD tarafından el konulması, bu konuya tipik bir örnek oluşturmaktadır. Donör ülke ile alıcı ülke ilişkileri konusunda Suriye'ye yapılan insani yardımların merkezi hükümet tarafından engellenmesi de, ülke ilişkilerinin yapılan yardıma etkisini ortaya koyar niteliktedir.²²

İnsani yardıma ihtiyaç duyulmasında, devletlerin yanı sıra, devlet dışı aktörlerin de etkisinden bahsedilmektedir. Devlet içi gruplar arasında yaşanan çatışmalar, doğal afetler gibi insanların mağdur olmasına ve yardıma ihtiyaç duymasına yol açabilmektedir. Söz konusu bu gibi durumlarda, devletlerden ziyade uluslararası kuruluşlar ve organizasyonlar devreye

²⁰ Erdem Özlük (2016), "İnsani Diplomasi'nin İnsan(i) Boyutu", ss. 25-26.

²¹ Öner Akgül (2016), "Donörler Açısından Uluslararası İnsani Yardımların Etkinliği Sorunu: İnsani Etkinliğin Değerlendirilme Süreci", içinde *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 61-67.

²² A.g.e., s. 68.

girmektedir. İnsani faaliyetlerin gelişmesinde BM bünyesindeki UNICEF ve UNHCR gibi kuruluşlar ve yeni oluşumlar (AGİT gibi) önemli rol oynamıştır. Örneğin, UNCHR, Filistin'deki sorunlar, mülteci krizi ve mağduriyetler için kurularak yardım faaliyetlerinin düzenlenmesini sağlamıştır.²³

İnsani yardım faaliyetlerinde standart bir yapının oluşması, kabul edilen 9 olgu ile gerçekleşmiştir. Hedef topluma doğrudan yardım yapan ve yardım yapan kuruluşlara destek sağlayan kurumlar, söz konusu standart yapının ilgilendirdiği aktörlerdir. Bahsedilen 9 taahhüdü şu şekilde sıralamak mümkündür:²⁴

1. Yardımların kriz ortamındaki kişilerin ihtiyaçları ile uyumlu olması,
2. Öngörülen yardımın zamanında ulaştırılabilmesi,
3. Yerel kapasiteyi güçlendirmek ve olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması,
4. Yardımın iletişim, katılım ve geri bildirim dayalı olması,
5. Şikâyetlere açık olunması ve yanıt verilmesi,
6. Koordineli ve tamamlayıcı nitelikte bir insani yardım yapılması,
7. İnsani yardımı sağlayan aktörlerin öğrenen ve gelişen bir özelliğe sahip olması,
8. Yardım personelinin etkin şekilde çalışması ve aralarında eşitlik ilkesinin gözetilmesi,
9. Kaynakların amacına uygun şekilde sorumluluk bilinciyle kullanılması.

3. Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası

Türkiye, yardım konusunda küresel çapta en üst sıralarda yer alan ve bu konuda çok sayıda faaliyetlerde bulunarak adından övgüyle söz ettiren bir ülkedir. Devlet yardımları, sivil toplum kuruluşlarının girişimleri ve acil yardım faaliyetleri, Türkiye'de özellikle son 15-20 yıllık dönemde oldukça artmıştır. Türkiye'nin yürüttüğü dış yardım faaliyetlerinde insanlık ve hassasiyet noktasında gösterilen özen ve yardımların etkinliği de önemli bir unsur olarak Türkiye'nin kamu diplomasisine ve yumuşak gücüne pozitif etki etmektedir. Günümüzdeki yüksek seviyeye ulaşana kadar, Türkiye siyasi tarihinde insani dış yardımlar konusunda bir kurumsallaşma dönemi yaşanmış ve 1980'li yıllar söz konusu kurumsallaşmanın ilk dönemlerini oluşturmuştur. İlerleyen dönemlerde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla ortaya çıkan yeni devletlere yönelik olarak başlatılan açılımların sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, 1992 yılında, Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) kurulmuştur. TİKA, dış yardım yapan kurumlar arasındaki iletişimin ve koordinasyonun sağlanmasıyla görevlendirilmiş ve dış yardımların Resmi Kalkınma

²³ Fatma Örgel (2018), "İnsani Yardım Çalışmaları ve Uluslararası Politikalar", s. 28.

²⁴ CHS Alliance (2014), *Temel İnsani Yardım Standardı* (editör: Zeynep M. Türkmen), s. 9.

Yardımları (RKY) kanadını yürütmekle sorumlu olmuştur. Acil ve insani yardımlar ise, RKY içerisinde bulunan alanlardan biridir.²⁵ TİKA, bu dönemlerde sağlıklı bir gelişim gösterip ilerleme kaydedememiş; bunda da bu yıllarda Türkiye'nin içyapı, sosyal seviye, sürekli değişen yönetimler ve ekonomi gibi etkenlerden meydana gelen sorunlarla uğraşmak zorunda olması belirleyici olmuştur. Böylelikle, Sovyet yönetiminden ayrılan yeni devletler ile ortaya çıkan yardım yapma fırsatı iyi bir şekilde değerlendirilememiştir. Bu nedenle, TİKA, gelişimini ancak 2003 sonrası dönemde istikrarlı bir yönetim kurulması sayesinde ilerletebilmiştir.²⁶

Türkiye, 2004-2012 yılları arasında toplam 7 milyar 481 milyon dolarlık resmi kalkınma yardımında bulunmuştur. Ortadoğu ve Asya üzerinde yoğunlaşan yardımların çoğunluğu ülke bazında Suriye'ye gitmiştir. Diğer bölgeler ise, sırasıyla; Doğu Avrupa, Balkanlar ve Afrika olmuştur. Yapılan yardımların sayısal verilerine bakıldığında; ilk sırada yer alan Ortadoğu'ya toplam 5 milyar 859 milyon dolar, Doğu Avrupa ve Balkanlar'a 858 milyon dolar ve Afrika'ya 727 milyon dolarlık yardımda bulunulduğu görülmektedir.²⁷

2016 Kalkınma Yardımları Raporu'na göre; Türkiye'nin yaptığı toplam yardımın değeri 7 milyar 943 milyon doları bulmuştur. Resmi insani yardım miktarı ise 5,865 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.²⁸ 2019 yılına gelindiğinde ise; toplam kalkınma yardımlarının değeri 9 milyar 371 milyon doları bulmuştur. Bunun 7 milyar 541 milyonluk kısmını ise resmi insani yardımlar oluşturmuştur.²⁹ İki taraflı resmi kalkınma yardımı alan ülkeler sıralamasında 2018 yılında ilk üç sırada; 7,698 milyar dolarla Suriye, 98,8 milyon dolarla Kırgızistan ve 50,7 milyon dolarla Kazakistan yer alırken;³⁰ 2019 yılında yine Suriye 7.202 milyar dolar ile ilk sırada yer almış, ikinci olarak 59 milyon dolarla Bosna-Hersek bulunurken, 42 milyon dolar ile de Irak üçüncü olmuştur. Yardım alan diğer ülkeler ise Afganistan, Somali, Filistin, Sudan, Libya, Özbekistan, Moldova, Cibuti, Kosova ve Bangladeş olarak sıralanıyor.³¹

İnsani yardım konusunda Türkiye'yi öne çıkaran bir gelişme de, 23-24 Mayıs 2016 tarihlerinde BM bünyesinde Türkiye'de gerçekleştirilen ve bir ilk olan Dünya İnsani Zirvesi

²⁵ Fatma Örgel (2018), "İnsani Yardım Çalışmaları ve Uluslararası Politikalar", s. 31.

²⁶ Rıdvan Kalaycı & Sefa Mutlu Koca (2015), "İnsani Yardımların Türkiye Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği", içinde *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (editörler: Mehmet Şahin ve Senem Çevik), Ankara: Nobel Yayınları, s. 162.

²⁷ Ramazan Erdağ (2016), "Türkiye'nin Kalkınma Yardımları ve TİKA", içinde *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (editörler: Mehmet Şahin & Senem Çevik), Ankara: Nobel Yayınları, s. 258.

²⁸ Gökhan Umut vd. (2016), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016*, Ankara: TİKA.

²⁹ Ersin Çopur vd. (2020), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA.

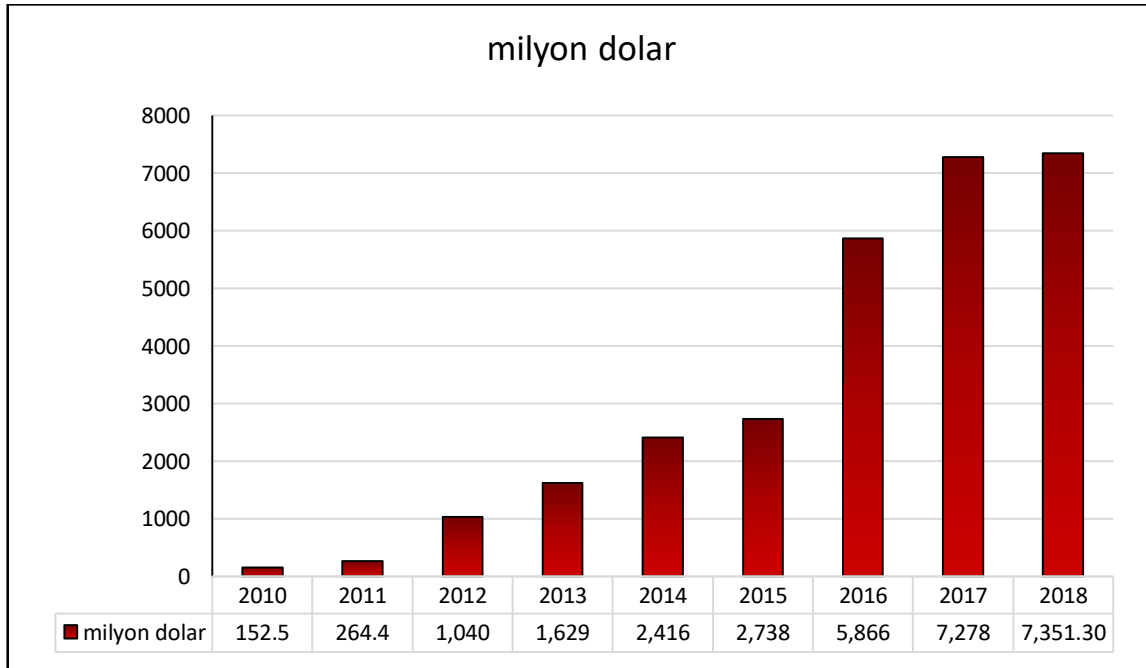
³⁰ A.g.e., ss. 15-19.

³¹ A.g.e.

(DİZ) olmuştur. İnsani yardımların daha etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesini ve konuyla ilgili aktörlerin (devletler, uluslararası kuruluşlar ve STK'lar) bir araya getirilmesini amaçlayan zirveye Türkiye'nin ev sahipliği yapması, Türkiye adına önemli bir kazanım olmuştur. Dünyada ekonomik gücüne oranla en çok insani yardımı yapan ülke olarak Türkiye'yi bu konuda öne çıkaran bir diğer unsur da, insani yardımların yanı sıra, Ankara tarafından ekonomik kalkınmayı hedefleyen kalkınma yardımlarının da yapılmasıdır.³² Zirveye 180 ülkeden 55 devlet ve Devlet veya Hükümet Başkanı, 60'ın üzerinde Bakan ve 40'tan fazla uluslararası örgütten üst düzeyde katılım sağlanmıştır. Toplam 6.000 katılımcının yer aldığı zirve, tek seferde en fazla ülkenin katılım sağladığı New York dışında düzenlenen en büyük BM Zirvesi olma özelliğini de taşımaktadır. Ayrıca, zirve sonrasında, aktörlerin sahada daha koordineli çalışması amacıyla oluşturulan Yeni Çalışma Yöntemi girişimi kapsamındaki çalıştay da 18-19 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.³³

Türkiye'nin insani yardım faaliyetleri konusundaki ilerlemesi, aşağıda tabloda daha net bir şekilde görülmektedir. Özellikle son birkaç yıldaki yüksek seyir dikkat çekmektedir.

Tablo II: Türkiye'nin Resmi Acil ve İnsani Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı³⁴

Türkiye'nin yardım politikasının temelindeki değerler; tarihi birlik, dil ve din birliği, insani sorumluluk ve coğrafi birlik gibi kültürel ve sosyal unsurlardır. Bunların yanı sıra, gerek

³² Hasan Öztürk (2016), "Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası", *Al Jazeera Türk*, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyenin-insani-yardim-politikasi>.

³³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları", Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_insan_i_yardimlari.tr.mfa.

³⁴ Ersin Çopur vd. (2019), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA, s. 22.

Türkiye, gerekse de diğer devletlerin, yardımları bir dış politika aracı olarak uluslararası arenada aktif olmak için bir fırsat olarak gördükleri gerçeği de belirtilmelidir. Türkiye'nin en fazla yardımda bulunduğu ülkeler değerlendirildiğinde; ilk sırada Suriye'nin yer almasında komşu bir ülke olmasının yanı sıra, tarihi ve kültürel birlik ve etnik benzerliğin etkisi olduğu söylenebilmektedir. Bütün bu unsurlar, Türkiye'nin sorumluluğunu arttıran hususlardır.

Suriye'ye yardımda iki boyut ön plana çıkmaktadır. Her şeyden önce, Suriye, komşu bir ülke olduğu için, bu ülkeye yapılan yardımlar diğer ülkelere kıyasla daha fazla faaliyet içermektedir. Türkiye'nin Suriye'ye en büyük yardımı mülteciler üzerinden gelişmektedir. Suriye'deki kriz nedeniyle Türkiye'ye göç edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. 3,7 milyon civarında Suriye vatandaşını kendi topraklarında misafir eden Türkiye; Suriye, Ürdün ve Lübnan'daki mülteci kamplarına gıda, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlar için yardım sağlamaktadır. Bu yardımlar kapsamında, 2012 yılında Lübnan'da bir hastanede ameliyathane inşa edilmiş ve İnsan Hakları ve Özgürlükler İnsani Yardım Vakfı (İHH) aracılığıyla Suriye'ye 4.700 adet yardım tırı gönderilmiştir.³⁵ İHH'nın Suriye yardımları kapsamında, ayrıca; 39 konaklama yeri, 2 üniversite, 40 okul kurulmuş, 67 sağlık ocağına destek verilmiş, 37 milyon 120 kilogram gıda paketi, 7,5 milyon kg ısınma malzemesi, 1.210.794 litre yakıt, 10.475.991 ilaç ve tıbbi malzeme ile giyim, temel ihtiyaç ve kırtasiye malzemelerinden oluşan birçok yardım yapılmıştır. 2016 yılında Halep'e 1.208 adet insani yardım tırı gönderilmiş, 2017 yılında ise 24.000 kişi güvenli bölgelere yerleştirilerek yardım edilmiştir.³⁶ Türkiye, uzun yıllardır yaptığı yardımlar sayesinde ülkeler arasında öne çıkan bir konumda yer alırken, 2018 verilerine göre yardım yapılan ülkeler arasında Suriye ilk sırada yer almaktadır. 2018 yılında Türk Kızılay aracılığıyla Suriye'ye 630 milyon dolarlık yardım gönderilmiştir.³⁷ Günümüzde ise, gıda, hijyen, tıbbi malzeme ve temel yaşam malzemeleri de dahil olmak üzere bu ülke halkına birçok yardım gönderilmeye devam etmektedir.

Türkiye, sadece kendi bölgesinde değil, farklı coğrafyalarda yaşayan çok sayıdaki insana ulaşarak, onların sorunlarını çözmeye ve yardımcı olmaya çalışmıştır. Yardımlar her geçen yıl artmış ve Türkiye, 2016'dan bu yana yardım konusunda büyük bir gelişme göstererek, insani yardımda bulunan ülkeler arasında dünyanın en cömert ülkesi olarak birinci sırada yer almaya başlamıştır. 2016 yılında 6 milyar 488 milyon dolar olan yardım miktarı, 2018 yılında 8

³⁵ Sertan Akbaba (2016), "Türkiye'de Toplumsal Kimlik Bağlamında İnsani Diplomasi: Suriye Örneği", içinde *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayınları, s. 260.

³⁶ İHH (2020), "Suriye Faaliyet Raporu: 2012-2019", Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/yayin/suriye-faaliyet-raporu-2012-2019>.

³⁷ *Anadolu Ajansı* (2018), "Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: Türkiye Suriye'ye 630 milyon dolarlık yardım ulaştırdı", 05.04.2018, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-turkiye-suriyeye-630-milyon-dolarlik-yardim-ulastirdi/1109163>.

milyar 399 milyon dolara yükselmiştir. Bu oranlar, Türkiye'yi dünyanın en yardımsever ülkesi haline getirmiştir. 2004 yılında tsunami felaketi yaşayan Güney Asya'ya, 2005 depreminden sonra Pakistan'a ve 2006 yılında iç kriz yaşayan Lübnan'a acil yardım gönderilmiştir. 2013 yılında Gürcistan'da suya erişimi olmayan köylerde su kuyuları açılmıştır. 2005 yılında yaşanan sel felaketinin ardından da büyük miktarda gıda yardımı yapılmıştır.³⁸

Türkiye'nin en çok yardım ettiği bir diğer halk da, Burma veya Myanmar olarak bilinen Asya ülkesinde yaşayan Arakanlılardır. Arakanlılar, Myanmar vatandaşı olarak kabul edilmemiş ve bu devlet yapısı içerisinde vatansız insanlar olarak kabul edilmişlerdir. Şiddete maruz kalmanın yanı sıra, ekonomik, sosyal ve siyasi ayrımcılık, bu insanları Bangladeş'e sığınmaya yöneltmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'nin bu insanlara yönelik olarak okul yapımına ve onarımına, ulaşım imkânlarına ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Afrika ülkeleri de Türkiye'nin insani yardımlarında önemli bir yere sahiptir. Buradaki ülkeler arasında ise en çok Somali öne çıkmaktadır. Somali'ye yapılan yardımlar, Türkiye'nin etkinliğini uluslararası arenada net bir şekilde göstermesi açısından önem arz etmektedir. Şiddetli kıtlık, istikrarsızlık ve insani krizler yaşanan Somali'de, Türkiye'nin yaptığı yardımlar, insan hayatı açısından kritik bir rol oynamıştır. Türkiye, buradaki krize dikkat çekmek istemiş ve bu ülkeye 2011 yılında 350 milyon dolar insani yardım yapmıştır.³⁹ Türk Kızılay, Somali'ye 70.000 ton insani yardım göndermiş ve burada 30.000 kişilik bir mülteci kampı kurmuştur. Yine Somali'ye 2 milyon 544 bin lira değerinde 18.000 gıda kolisi teslim edilmiş, İHH tarafından tankerlerle 500 bin litre temiz su da dağıtılarak, 150.000 Somalilinin su ihtiyacı karşılanmıştır. Ayrıca 40.000'e yakın mağdur ve mazlum kişiye 5.000 gıda paketi ulaştırılmıştır.⁴⁰ Ayrıca 400.000 kişinin evini kaybetmesine neden olan sel felaketinin ardından bu ülkeye İHH'nın gönderdiği acil yardımdan 3.800 kişi yararlanmıştır.⁴¹ 2019 yılında Somali'ye TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları

³⁸ Didem Ekinci Sarier (2016), "Devletten Bireye Uzanan Diplomaside Türkiye ve Güney Kafkasya", içinde *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayınları, s. 298.

³⁹ Mürsel Bayram (2016), "Türk Dış Politikasının Değişim Parametresi Olarak Afrika Açılımı ve İnsani Diplomasi Faaliyetleri", içinde *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayınları, s. 415.

⁴⁰ *Anadolu Ajansı* (2017), "Türkiye'den Somali'ye insani yardım atağı", 25.04.2017, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-somaliye-insani-yardim-atagi/804542>.

⁴¹ İHH (2020), "Somalili sel mağdurlarına yardım", 15.07.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/somalili-sel-magdurlarina-yardim>.

Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı gibi çeşitli kurumlar tarafından sağlanan yardımlar yaklaşık 1 milyar dolara ulaşmıştır.⁴²

Türkiye'nin “*Afrika açılım politikası*” kapsamında değerlendirilen Somali ve Afrika'ya yönelik Türk yardımları, insani sorumluluk ve yardımların yanı sıra, bölgenin uluslararası arenada daha görünür kılınmasını ve Türk yumuşak gücünün etkinliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Nitekim son yıllarda önceki yıllara göre Türkiye'nin yumuşak gücünü olumlu yönde etkileyen en önemli faktör de bu gibi yardım faaliyetleri olmuştur. Sağlanan yardımların yanı sıra, mağdurlara yönelik davranış biçimi, yetkin personel tarafından uygun yer ve zamanda verilen desteğin etkinliği, görev ve sorumluluk bilinciyle hareket edilmesi ve çeşitli kurum ve kuruluşların seferber edilmesi Türkiye'nin insani yardım politikasının temelini oluşturmakta ve farkını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, büyük bir sevgiyle karşılaşan Türkiye'nin yardım ettiği ülkelerde yarattığı yumuşak güç, uluslararası arenadaki etkinliğini arttırmaktadır.

Türkiye'nin insani faaliyetlerini küresel düzeyde yoğun bir şekilde sürdürmesine neden olan son gelişme ise, dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (Covid-19) salgınıdır. Salgın, birçok ülkede eğitim, sağlık ve ekonomi gibi alanlarda sıkıntılara neden olmuştur. Yoksulluk ve sıkıntı çeken ülkeler, salgından daha fazla olumsuz etkilenmiştir. Türkiye, bu alanda yardımlara başladıktan sonra yaklaşık 116 ülke yardım çağrısı yapmıştır. Türkiye de, söz konusu çağrıların 44'üne dönüş yaparak, bu ülkelere çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Yardımlar, salgının ilk olarak ortaya çıktığı Çin'e Türk vatandaşlarının tahliyesini sağlamak üzere 31 Ocak-1 Şubat tarihlerinde gönderilen bir uçakla gerçekleştirilmiştir. Ardından salgının hızla yayıldığı İran'a gönderilen yardımlarla ülkeye 17 Mart'ta 1.000 teşhis kiti, 4.715 tulum, 20.000 önlük, 2.004 gözlük, 4.095 maske ve 78.000 üç katmanlı maske teslim edilmiştir. Salgın sırasında Erbil'e teslim edilen 20.000 maskenin yanı sıra, Irak'a 30.000 maske ve 475 koli gıda yardımı da yapılmıştır.⁴³

Koronavirüsten en çok etkilenen ve diğer Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden o dönemde yeterince yardım alamayan ülkeler arasında yer alan İtalya ve İspanya'ya da, 1 Nisan 2020 tarihinde, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait uçaklarla maske ve antibakteriyel sıvıdan oluşan sağlık malzemeleri ulaştırılmıştır. Tarihi ve kültürel bağlarımız olan Balkanlar da, bu süreçte

---

⁴² Mustafa Kaya (2019), “Türkiye'den Somali'ye 1 Milyon dolarlık yardım”, *Sabah*, 17.06.2019, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/06/17/turkiyeden-somaliye-1-milyar-dolarlik-yardim>.

⁴³ *CNN Türk* (2020), “İşte Türkiye'nin salgın boyunca tıbbi yardım gönderdiği ülkeler”, 29.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/iste-turkiyenin-salgin-boyunca-tibbi-yardim-gonderdigi-ulkeler?page=1>.

yalnız bırakılmayan coğrafyalar arasında yer almış ve birçok Balkan ülkesine yardım malzemeleri gönderilmiştir. 8 Mart 2020 tarihinde Sırbistan, Kosova, Bosna-Hersek, Karadağ ve Kuzey Makedonya'ya askeri kargo uçakları ve tıbbi yardım malzemeleri gönderilmiş⁴⁴, ayrıca Kosova Kızılhaçı Türk Kızılay'ın yardım raporunu paylaşarak, 160.000 TL değerinde 63.000 tıbbi malzeme yardımı yapıldığını duyurmuştur.⁴⁵

Yardımlar, TİKA, Sağlık Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı, Ticaret ve Dışişleri Bakanlığı ve Türk Kızılay aracılığıyla ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırılmaktadır. Ayrıca farklı kurumlarla iş birliği içerisinde insani yardım çalışmaları da yürütülmektedir.

Tablo III: Türkiye tarafından maske yardımı yapılan ülkeler⁴⁶

Genel olarak, Gürcistan, Azerbaycan, Kolombiya ve Pakistan gibi ülkelere maske ile birlikte malzeme dağıtımını yapılırken, tulum ve koruyucu malzeme içeren yardım paketleri, gözlük, eldiven ve Covid-19 test kiti dağıtılmıştır. Kolombiya'ya gönderilen 26.250 test kiti gibi tıbbi malzeme gönderiminin yanı sıra, Endonezya'da cami temizliği ve dezenfeksiyonu, Gazze'de hastane başlığı, Romanya'da sağlık merkezi tadilatı, Sudan'da 3D yazıcı başlığı ve

⁴⁴ BBC Türkçe (2020), "Koronavirüs: Türkiye hangi ülkeye ne kadar yardım gönderdi?", 28.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52459231>.

⁴⁵ Defne Altıok (2020), "Covid-19: Türkiye yurtdışında nereye, nasıl destek sağlıyor?", DW Türkçe, 20.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/covid-19-t%C3%BCrkiye-yurtd%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda-nereye-nas%C4%B1-destek-sa%C4%9Fl%C4%B1yor/a-53184552>.

⁴⁶ A.g.e.

Yemen’de sağlık çalışanları eğitimi de bahsi geçen yardımlar kapsamında değerlendirilmektedir.⁴⁷

Türkiye, yardımların ulaştırılması, ihtiyaçların belirlenmesi ve acil durumlara müdahale konusunda iş birliği içinde hareket eden güçlü kurumlara sahiptir. TİKA, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılay, yapılan yardımlarda etkili olan kurumların başında gelmektedirler. Ancak İHH gibi Türkiye merkezli birçok sivil toplum kuruluşu da bu faaliyetlere aktif olarak katılmaktadır. Türk insani diplomasisinin ana aktörü ise, köklü bir geçmişe sahip olan Türk Kızılay’dır.

152 yıllık bir geçmişe sahip olan Kızılay, 1868 yılında Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti olarak kurulmuş ve bugüne kadar pek çok yardımda bulunmuştur. Kızılay’ın amacı; insanların acı çekmesini önlemek, onlara destek olmak ve gerektiğinde yardımda bulunmaktır. Türk Kızılay’ın temel ilkeleri; insanlık, ayrımcılık yapmama, tarafsızlık, bağımsızlık, hayırseverlik, birlik ve evrenselliştir. İnsanlık, ulusal ve uluslararası kapasite kapsamında ayırım gözetmeksizin insanlara destek olmak ve acılarını azaltmak olarak ifade edilmektedir. Ayrımcılık yapmama, temel ihtiyaçlara önem vermek ve ırk ve dil ayrımı yapmamak anlamına gelmektedir. Ayrıca gönüllü hizmet veren kurum, dünya çapında bir mekanizmaya dahil olması bakımından evrensel bir organizasyondur. Bunlarla birlikte, adalet, bilgi paylaşımına dayalı açık iletişim, dayanışma, güven ve onur değerlerini temel ilkeleri olarak kabul etmektedir.⁴⁸ Göç politikaları ile mültecilere sınır yardımı sağlayan kuruluş, gıda ve barınma gibi ihtiyaçları da içeren insani yardım faaliyetleri yürütmektedir. Bu ilkeler çerçevesinde, Kızılay’ın temel görevleri; toplumsal refahın gelişmesine katkıda bulunmak, yoksul ve muhtaçlara barınma, beslenme ve sağlık yardımları ulaştırmaktır. İnsani yardım alanında küresel bir aktör olan Türk Kızılay, son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale ederek, ihtiyaç sahiplerinin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamıştır.⁴⁹

İnsani yardım politikalarının ikinci önemli aktörü olan TİKA, 1992 yılında Ekonomik, Eğitimsel ve Teknik İşbirliği Başkanlığı adı altında kurulmuştur. 2 Kasım 2011 tarihinde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı adını alan kuruluş, farklı coğrafyalarda pek çok faaliyet yürütmektedir. Dış yardımların koordinasyonu işlevi gören TİKA’nın uluslararası gelişimi,

---

⁴⁷ A.g.e.

⁴⁸ Türk Kızılay, “Türk Kızılayı Stratejik Planı 2016-2020”, Erişim Adresi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/turk-kizilay-stratejik-plani-2016-2020>.

⁴⁹ Türk Kızılay, “Uluslararası yardımlar”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>.

büyük ölçüde 2003 yılından sonra gerçekleşmiştir. TİKA, uluslararası kalkınma ve iş birliğini geliştirmek amacıyla Balkanlar, Orta Asya ve Ortadoğu gibi birçok bölgede koordinasyon daireleri kurmakta ve yürütmekte proje ve faaliyetlerde bulunmaktadır. Afganistan'dan Bosna-Hersek'e, Filistin'den Libya'ya ve Somali'ye kadar 60 farklı ülkede 62 Program Koordinasyon Ofisi'ne ve 9 İrtibat Ofisi'ne sahip olan kuruluş, yayınladığı faaliyet raporlarıyla söz konusu ülkelerde yapılan yardımlar ile gerçekleştirilen faaliyetlere dair kapsamlı bir şekilde bilgi akışı sağlamaktadır. Kurumun temel amaçları ise; bahsi geçen bölgelerde iş birliği faaliyetlerini etkin şekilde uygulamak ve kurumsal kapasiteyi geliştirmek olarak belirlenmiştir. TİKA, gerçekleştirdiği faaliyetlerde izlediği temel değerleri 9 ana başlıkta açıklamış ve bu yönde çalışmalarda bulunduğu TİKA 2019-2023 Stratejik Plan'ında belirtilmiştir. Buna göre, takip edilen temel değerler; (1) insan odaklılık, (2) ülkenin ihtiyaç ve önceliklerine uygunluk, (3) kaliteli ürün ve hizmet sunumu, (4) tarafsızlık ve şeffaflık, (5) katılımcılık, (6) güvenilirlik, (7) sonuç odaklılık, (8) etkililik, verimlilik ve yerindelik ve son olarak (9) dış politika ile uyumluluktan oluşmaktadır.⁵⁰ Dış yardımlarda kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu sağlama görevini yürüten TİKA, dış yardımların RKY (Resmi Kalkınma Yardımları) koludur.⁵¹ 2018 verilerinde 9 milyar 927 milyon dolarlık toplam kalkınma yardımlarının 590 milyon dolarının insani yardım olduğuna yer verilmiştir. Resmi insani yardımlar ise 7 milyar 351 milyon değerindedir.⁵² 2020 yılı faaliyet raporunda yer verildiği üzere, eğitim alanında 165 eğitim tesisi kurulurken, 3.720 öğrencinin eğitimine destek sağlanmıştır. Bunun yanı sıra, 41 adet sağlık tesisi inşa edilmiş, 22 adet su kuyusu inşası ve onarımı, 9 adet su kuyusu onarımı yapılmış, 17 merkezi/yerel otorite desteklenmiş, çok sayıda sosyal ve alt yapı hizmetleri ile ilgili faaliyetlerde bulunulmuş, iletişim, enerji, ulaştırma ve depolama, sanayi, madencilik ve Covid-19 ile mücadele gibi birçok alanda destek ve hizmet faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.⁵³

AFAD da, Türkiye'nin insani yardım politikaları konusunda önemli bir role sahiptir. 2009 yılında kurulan AFAD, ulusal ve uluslararası arenada meydana gelen afetlere acil müdahale hizmeti vermektedir. AFAD'ın amaçları; afetlerin önlenmesi ve meydana gelmesi durumunda acil müdahale edilerek zararın en aza indirilmesi ve ilgili kurumlar arasında koordinasyonun

---

⁵⁰ Mehmet Fatih Sever & Ersin Çopur & Orhun Kerem Salman vd., *Stratejik Plan 2019-2023*, TİKA, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.tika.gov.tr/upload/2019/Faaliyet%20Raporu%202018/Stratejik%20Plan%202019-2023/TIKAStratejikPlan2019Web.pdf>.

⁵¹ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020), *TİKA 2020 Yılı Performans Programı*, ss. 12-17.

⁵² Ersin Çopur vd. (2020), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA, s. 15.

⁵³ TİKA (2020), "TİKA Faaliyet Raporu 2020", Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: http://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/tika_faaliyet_raporlari-22#.

sağlanmasını içermektedir. AFAD Stratejik Planı'nda da belirtildiği üzere, kurum, 6 stratejik amaca hizmet etmektedir. Bunlar; (1) acil durum yönetiminde koordinasyon etkinliğini arttırmak, (2) risk odaklı bir yaklaşım benimseyerek afet risklerini belirlemek, (3) afet sırasında ve sonrasındaki süreçleri iyi yönetmek, (4) acil durumlara sürekli hazırlıklı olmak, (5) uluslararası arenada lider kuruluşlardan biri olmak ve (6) stratejik yönetim ve iç kontrol mekanizması geliştirmektir. Afet ve acil durumlarda uluslararası alanda faaliyet gösteren AFAD; Somali, Pakistan, Myanmar, Tunus, Libya, İran, Yemen, Bosna Hersek ve Suriye gibi ülkelere yönelik insani yardım programlarında aktif olarak yer almıştır.⁵⁴

AFAD'ın en etkili olduğu ülkeler olarak ise; Suriye, Pakistan ve Somali en başlarda sıralanmaktadır. Türkiye, hem kendi ülkesindeki mültecilere, hem de sorunların tükenmediği ve kendi ülkelerinde yer değiştirmek zorunda kalan Suriyelilere mali, gıda, barınma ve ilaç gibi alanlarda yardım sağlamaktadır. Gönderilen insani yardım malzemeleri her yıl artarak devam etmektedir. Yardım kampanyaları düzenleyerek farklı coğrafyalardan insanlara ulaşan AFAD, yerli ve yabancı STK'ların desteğiyle de faaliyetlerde bulunmaktadır. Arakan, Suriyeli sığınmacılar, Batı Balkan ülkeleri sel felaketi, Somali ve açlık tehlikesi yaşayan Afrika ülkelerine yardım kampanyası ve Myanmar yardım kampanyası bahsedilen faaliyetler ve kampanyalar içinde öne çıkan gelişmeler arasında yer almaktadır.⁵⁵ Ayrıca, 2019-2020 dönemi içerisinde Suriye (İdlib), Sudan, Filistin ve Yemen gibi ülkeler için yardım kampanyaları da başlatılmıştır.⁵⁶ Yapılan faaliyetler ve yardımlar konusunda, AFAD resmi internet sitesinde yer verildiği üzere, uluslararası alanda yapılan iş birlikleri ve yardımlar ile Türkiye önemli bir gelişim kaydetmiştir. AFAD, *“Son dönemde; sel, kıtlık, kuraklık, yangın, iç karışıklık gibi nedenlerle yardıma ihtiyaç duyan 5 kıtada son 6 yılda 50’yi aşkın ülkeye insani yardımda bulunduk. Arama kurtarma çalışmalarına katıldık. Bu alanda dünyada en başarılı ve öncü ülkeler arasına girmiş bulunmaktayız.”* ifadeleriyle Türkiye'nin insani yardım ve kurtarma konusunda etkinliğini ortaya koymuştur.⁵⁷ Aynı zamanda sivil toplum

⁵⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Başkanlığı (2019), “AFAD Stratejik Plan 2019-2023”, Erişim Tarihi: 10.11.2020, Erişim Adresi: https://www.isay.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/AFAD-2019_2023-STRATEJIK-PLAN.pdf.

⁵⁵ AFAD, “Yardım kampanyalarımız mazlumlara umut oluyor”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/yardim-kampanyalarimiz-mazlumlara-umut-oluyor>.

⁵⁶ AFAD, “Yardım kampanyaları”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/yardim-kampanyalari>.

⁵⁷ AFAD, “Dünyanın vicdanı olmaya devam ediyoruz”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/dunyanin-vicdani-olmaya-devam-ediyoruz>.

kuruluşları ile bir araya gelerek çalışan AFAD ile birlikte anılan kuruluşlar arasında İHH İnsani Yardım Vakfı en çok adı geçen kuruluştur.⁵⁸

İHH, sivil toplum kuruluşlarının insani yardım üzerindeki etkisini gösteren en iyi örnektir. İHH İnsani Yardım Vakfı, 1992 yılından bu yana savaş, doğal afet, yaralı, engelli ve evsiz kalan tüm insanlara insani yardım ulaştırmak, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesini önlemek için çalışmaktadır. İHH, savaş, afet ve yoksulluğun nüfusu olumsuz etkilediği ülkelerde faaliyet göstermektedir. Savaşın ve yoksulluğun olumsuzluklarını ortadan kaldırmayı ve kalıcı çözümler üretmeyi hedefleyen vakıf, dünya çapında yardım alanında iş birliği geliştirme vizyonunu belirlemiştir. Ayrıca, vakıf, ihtiyaç sahibi bölgeleri yardıma ihtiyaç duymayacak seviyeye getirmek için kalkınma stratejileri de geliştirmektedir. Bu amaçlarla, vakfın çalışma faaliyetleri kapsamında; okul, yetimhane, cami, su kuyusu, kültür merkezi, sağlık ocağı ve hastane gibi kalıcı eserler inşa edilmektedir. Ayrıca, acil ihtiyaç duyulan bölgelere ilaç dağıtımı, muayene ve tedavi, tıbbi cihaz desteği ve rehabilitasyon gibi konularda sağlık hizmetleri verilmektedir.⁵⁹

İHH'nın içerisinde bulunduğu öne çıkan bir girişim de, Vicdan Hareketi adlı kuruluşla iş birliği içerisinde 2019 yılında gerçekleştirilen ve 110 ülkenin katıldığı “*Suriye’de tutuklu son kadın ve çocuk özgür olana dek*” başlıklı konferanstır. Arap coğrafyasından aktivistlerin de katıldığı konferansta, Türkiye'nin insani yardımları faaliyetlerinden yola çıkılarak, dünyanın bu gibi uygulamaları örnek alması gerektiği vurgulanmıştır. Lübnanlı insan hakları aktivisti el-Muvasat Derneği Başkanı Cihad Meczub, “*Dünyanın yapamadığını Türkiye'nin kuruluşları, insanları ve yönetimi yaptı. Bu desteğin daha da büyümesini temenni ediyoruz.*” şeklindeki açıklamasıyla Türkiye'nin insani yardım konusundaki başarısı ve etkinliğinin altını çizmiştir.⁶⁰ Yemen’de uzun süredir devam eden çatışmalar, koronavirüs süreciyle insanları daha fazla mağdur duruma düşürürken, koronavirüs hastaları ve diğer solunum sıkıntısı çeken hastalar, yetersiz ilaç ve tıbbi malzeme nedeniyle ciddi şekilde oksijen desteğine ihtiyaç duymuştur. Bu kapsamda, İHH, Taiz şehrinde bulunan oksijen tüpü dolmuş merkezi, 18 hastane ve 6 klinik olmak üzere toplam 24 sağlık ocağına 1.759 oksijen tüpü teslim etmiştir.⁶¹

⁵⁸ Rıdvan Kalaycı & Sefa Mutlu Koca (2015), “İnsani Yardımların Türkiye Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği”, s. 169.

⁵⁹ İHH, “İnsani Yardım”, Erişim Tarihi: 10.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/insani-yardim>.

⁶⁰ Sümeyye Özer & Said İbicioğlu (2019), “Dünyanın yapamadığını Türkiye'nin kuruluşları, insanları ve yönetimi yaptı”, *Anadolu Ajansı*, 26.03.2019, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-yapamadigini-turkiyenin-kuruluslari-insanlari-ve-yonetimi-yapti/1430487>.

⁶¹ İHH (2020), “Türkiye’den Yemen’e nefes”, 19.10.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/turkiyeden-yemene-nefes>.

Sudan’da 121 kişinin ölümüne neden olan sel felaketi sonucunda ise 875 aileye gıda paketi, battaniye, cibinlik, hijyen paketi, 575 aileye de gıda paketi ulaştırılmıştır.⁶² Eğitim yardımı da yapan İHH, İdlib’de yaşayan 20.000 öğrenciye kırtasiye seti bağışlamış ve buraya Suriye Acil Yardım Kampanyası kapsamında 12 tır gıda malzemesi ulaştırılmıştır.⁶³

Sonuç

Dünyanın birçok yerinde insanlar farklı nedenlerle çeşitli mağduriyet ve zorluklar yaşamaktadırlar. Ülkelerin ekonomik istikrarsızlığı, siyasi çalkantılar ve çatışmalar, doğal afetler ve afetlerin yol açtığı sorunlar, günümüzün küreselleşme ve teknoloji ortamında bile çok sayıda insanı zor durumda bırakmaktadır. Uluslararası aktörler tarafından bu tür durumların ortadan kaldırılmasında, mağduriyetlerinin giderilmesinde, yaşam koşullarının iyileştirilmesinde ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında söz konusu haklara destek sağlanmakta ve birçok kurum ve kuruluş aracılığıyla krizlerin yaraları sarılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye de, insani bir duyarlılık duygusuyla, tarihin her döneminde zor durumda olan tüm insanların ulusal ve uluslararası düzeyde yardımına koşmuş bir medeniyet ve ülkedir. İçyapısındaki sistemsel sorunlar nedeniyle, dış yardımlar konusunda 1990’lı yıllara kadar pek aktif olamayan Türkiye, bu konudaki kurumsal gelişimin sağlanmasıyla, 2000’lerden itibaren uluslararası arenada insani yardım alanında lider konuma gelmiştir. Türk kuruluşları tarafından dünyanın neresinde olursa olsun hiçbir ayırım gözetmeksizin mağduriyet yaşayan insanlara en kısa sürede ve doğru bir şekilde büyük bir özveri ile hizmet verilmektedir. İnsani yardım her şekilde sağlanmakla birlikte, özellikle gıda, tıbbi malzeme, eğitim ve barınma üzerine yardımlar gerçekleştirilmektedir. Türk örgütleri, kriz anlarında ve acil durumlarda ilk harekete geçen ekiplerdir. Türkiye’nin yardım yaptığı ülkelerde Türk kuruluşlarının sevgi ve ilgiyle karşılanması, Türkiye’nin uluslararası arenadaki imajına da ciddi anlamda olumlu etki yapmaktadır. Yumuşak gücün bir unsuru olarak insani yardım ve bazen dış politikanın bir aracı olarak da görülen kamu diplomasisi faaliyetlerini, Türkiye, insani değerler ve vicdani sorumluluk çerçevesinde yürütmektedir.

Türkiye’nin insani yardım faaliyetleri coğrafyaya göre değişkenlik gösterebilmektedir. Birlik unsurları olarak coğrafi yakınlık, sınırların komşu olması, kültürel birikime sahip olması, dil ve din gibi faktörler, Türkiye’nin insani faaliyetlerinde etkili olan unsurlar arasındadır. Ancak

⁶² İHH (2020), “Sudanlı afetzedelere yardım”, 22.09.2020, Erişim Tarihi: 08.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/sudanli-afetzedelere-yardim>.

⁶³ İHH (2020), “İHH’den Suriye’ye 12 tırlık insani yardım”, 02.10.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/ihhdan-suriyeye-12-tirlik-insani-yardim>.

bu durum, Türkiye'nin bu özelliklere sahip bölgelere daha fazla yardım ettiği ve onlara karşı ayrımcılık politikası izlediği anlamına gelmemektedir. Zira din, dil ve ırk ayrımı yapılmaması insani yardımın temel değerleri arasındadır. Özellikle koronavirüs döneminde bu daha iyi anlaşılmıştır. Türkiye, hastalığın yayılmaya başladığı ilk andan itibaren tüm dünyaya tıbbi yardım paketleri göndererek, insani yardım konusundaki etkinliğini bir kez daha göstermiştir.

Dünya çapında gerçekleştirilen toplantı ve kongreler de Türkiye'nin insani yardım konusundaki öncü pozisyonunu ortaya koymaktadır. Yalnızca kriz anlarında insani yardımlarla değil, aynı zamanda özellikle mültecilere yönelik ve ekonomik zorluklar yaşayan ülkelere yönelik kalkınma yardımlarıyla her dönem aktif bir şekilde yardım ve destek sağlanmaktadır. Bu konuda Kızılay, AFAD, İHH ve TİKA gibi kuruluşların faaliyetleri öne çıkmakta ve Türkiye'nin dış ve insani yardım politikasının temel aktörleri olarak yer almaktadırlar. Dünya üzerinde zorluk yaşanan her noktaya ulaşma düsturuyula hareket eden kuruluşların vicdani bir sorumlulukla ve temel değerlerle hareket ederek yürüttükleri bu faaliyetler, Türkiye'nin uluslararası alandaki statüsünde ve yumuşak güç konusundaki etkinliğinde de önemli bir avantaj sağlamaktadır. Sonuç olarak, gerek yapılan yardımların etkinliği, gerekse girişimde bulunan aktörler arasındaki iş birliği ve koordinasyon noktasında, Türkiye, dünyaya örnek olacak derecede bir etkinlik göstermekte ve başarılı bir profil çizmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD, “Dünyanın vicdanı olmaya devam ediyoruz”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/dunyanin-vicdani-olmaya-devam-ediyoruz>.
- AFAD, “Yardım kampanyaları”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/yaritim-kampanyalari>.
- AFAD, “Yardım kampanyalarımız mazlumlara umut oluyor”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/yaritim-kampanyalarimiz-mazlumlara-umut-oluyor>.
- Akbaba, Sertan (2016), “Türkiye’de Toplumsal Kimlik Bağlamında İnsani Diplomasi: Suriye Örneği”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayıncılık, ss. 244-264.
- Akgül, Öner (2016), “Donörler Açısından Uluslararası İnsani Yardımların Etkinliği Sorunu: İnsani Etkinliğin Değerlendirilme Süreci”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 55-74.
- Altıok, Defne (2020), “Covid-19: Türkiye yurtdışında nereye, nasıl destek sağlıyor?”, *DW Türkçe*, 20.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/covid-19-t%C3%BCrkiye-yurtd%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda-nereye-nas%C4%B1I-destek-sa%C4%9Fl%C4%B1yor/a-53184552>.
- *Anadolu Ajansı* (2017), “Türkiye’den Somali’ye insani yardım atağı”, 25.04.2017, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-somaliye-insani-yaritim-atagi/804542>.
- *Anadolu Ajansı* (2018), “Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: Türkiye Suriye’ye 630 milyon dolarlık yardım ulaştırdı”, 05.04.2018, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-turkiye-suriyeye-630-milyon-dolarlik-yaritim-ulastirdi/1109163>.
- Bayram, Mürsel (2016), “Türk Dış Politikasının Değişim Parametresi Olarak Afrika Açılımı ve İnsani Diplomasi Faaliyetleri”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayınları, ss. 402-421.
- *BBC Türkçe* (2020), “Koronavirüs: Türkiye hangi ülkeye ne kadar yardım gönderdi?”, 28.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52459231>.
- CHS Alliance (2014), *Temel İnsani Yardım Standardı* (editör: Zeynep M. Türkmen).
- *CNN Türk* (2020), “İşte Türkiye’nin salgın boyunca tıbbi yardım gönderdiği ülkeler”, 29.04.2020, Erişim Tarihi: 12.05.2020, Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/iste-turkiyenin-salgin-boyunca-tibbi-yaritim-gonderdigi-ulkeler?page=1>.
- Cull, Nicholas (2009), *Public Diplomacy: Lessons From The Past*, Los Angeles: Figuerona Press.
- Çopur, Ersin vd. (2019), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA.
- Çopur, Ersin vd. (2020), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*, Ankara: TİKA.
- Ekinci Sarıer, Didem (2016), “Devletten Bireye Uzanan Diplomaside Türkiye ve Güney Kafkasya”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), İstanbul: Nobel Yayınları, ss. 285-304.
- Erdağ, Ramazan (2016), “Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA”, içinde *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (editörler: Mehmet Şahin & Senem Çevik), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 241-262.
- Gilboa, Eytan (2006), “Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy”, *Israel Affairs*, Cilt 12, Sayı: 4, ss. 715 -747.
- Harroff Tavel, Marrian (2006), “The Humanitarian diplomacy of the international committee of The Red Cross”, ICRC, Erişim Tarihi: 05.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/humanitarian-diplomacy-articles-040310.htm>.
- İHH, “İnsani Yardım”, Erişim Tarihi: 10.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/insani-yaritim>.

- İHH (2020), “İHH’den Suriye’ye 12 tırlık insani yardım”, 02.10.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/ihhdan-suriyeye-12-tirlik-insani-yardim>.
- İHH (2020), “Somalili sel mağdurlarına yardım”, 15.07.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/somalili-sel-magdurlarina-yardim>.
- İHH (2020), “Sudanlı afetzedelere yardım”, 22.09.2020, Erişim Tarihi: 08.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/sudanli-afetzedelere-yardim>.
- İHH (2020), “Suriye Faaliyet Raporu: 2012-2019”, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/yayin/suriye-faaliyet-raporu-2012-2019>.
- İHH (2020), “Türkiye’den Yemen’e nefes”, 19.10.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ihh.org.tr/haber/turkiyeden-yemene-nefes>.
- Kalaycı, Rıdvan & Koca, Sefa Mutlu (2015), “İnsani Yardımların Türkiye Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği”, içinde *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (editörler: Mehmet Şahin ve Senem Çevik), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 155-184.
- Kaya, Mustafa (2019), “Türkiye’den Somali’ye 1 Milyon dolarlık yardım”, *Sabah*, 17.06.2019, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/06/17/turkiyeden-somalieye-1-milyar-dolarlik-yardim>.
- Kızılay, Şeyma (2020), “İnsani Yardım Konusunda Öncü Ülkeler”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 16.07.2021, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2020/04/03/insani-yardim-konusunda-oncu-ulkeler/>.
- Margesson, Rhoda (2015), “International Crises and Disasters: U.S. Humanitarian Assistance Response Mechanisms”, Congressional Research Service Report.
- Örgel, Fatma (2018), “İnsani Yardım Çalışmaları ve Uluslararası Politikalar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, Sümeyye & İbicioğlu, Said (2019), “Dünyanın yapamadığını Türkiye’nin kuruluşları, insanları ve yönetimi yaptı”, *Anadolu Ajansı*, 26.03.2019, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-yapamadigini-turkiyenin-kuruluslari-insanlari-ve-yonetimi-yapti/1430487>.
- Özlük, Erdem (2016), “İnsani Diplomasiinin İnsan(i) Boyutu”, içinde *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar* (editör: Erman Akıllı), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 9-11.
- Öztürk, Hasan (2016), “Türkiye’nin İnsani Yardım Politikası”, *Al Jazeera Türk*, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyenin-insani-yardim-politikasi>.
- Sever, Mehmet Fatih & Çopur, Ersin & Salman, Orhun Kerem vd., *Stratejik Plan 2019-2023*, TİKA, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: <https://www.tika.gov.tr/upload/2019/Faaliyet%20Raporu%202018/Stratejik%20Plan%202019-2023/TIKAStratejikPlan2019Web.pdf>.
- Sevin, Efe (2015), “Review Pathways of connection: An analytical approach to the impacts of public diplomacy”, *Public Relations Review*, 41, ss. 562-568.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Başkanlığı (2019), “AFAD Stratejik Plan 2019-2023”, Erişim Tarihi: 10.11.2020, Erişim Adresi: https://www.isay.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/AFAD-2019_2023-STRATEJIK-PLAN.pdf.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020), *TİKA 2020 Yılı Performans Programı*.
- Tavel, Marrian Harroff (2006), “The Humanitarian diplomacy of the international committee of The Red Cross”, ICRC, Erişim Tarihi: 05.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/humanitarian-diplomacy-articles-040310.htm>.
- Taylor, Maureen & Kent, Michael (2014), “Dialogic Engagement: Clarifying Foundational Concepts”, *Journal of Public Relations Research*, 26, 384-398.

- TİKA (2020), “TİKA Faaliyet Raporu 2020”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: http://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/tika_faaliyet_raporlari-22#.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye’nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları”, Erişim Tarihi: 20.08.2021, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani-yardimlari.tr.mfa.
- Türk Kızılay, “Türk Kızılayı Stratejik Planı 2016-2020”, Erişim Adresi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/turk-kizilay-stratejik-plani-2016-2020>.
- Türk Kızılay, “Uluslararası yardımlar”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>.
- Umur, Gökhan vd. (2016), *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016*, Ankara: TİKA.
- United Nations Development Programme (2014), *Humanitarian Development Report*, New York.
- Uysal, Nur & Schroeder, Jared (2019), “Turkey’s Twitter Public Diplomacy: Towards a “New” Cult of Personality”, *Public Relations Review*, 45, ss. 1-9.
- Yıldırım, Elif (2019), “İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Türkiye’nin Yumuşak Gücüne Etkisi”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 19, ss. 2564-2591.